

Avrupa Birliği Aday Ülkelerinde Çocuk İşçiliği: Çocuk İşçiliğini Önleme Politikaları Önerileri¹

Damlanur TAT²

Öz: Avrupa Birliği'nde ekonomik hedeflere ulaşmanın, sosyal konuları göz ardı ederek mümkün olmadığına anlaşılması ve Birlik düzeyinde sosyal politikalar ve ekonomi politikalarının bir arada yürütülmesi gerektiğinin kabulü ile yaşanan paradigma değişimi Birlik içinde sosyal konuların daha da öne çıkmasını sağlamıştır. Bu değişimden sonra, sosyal alanların üyelik sürecinde göz önünde bulundurulmuş birer ölçüt haline gelmesi de sosyal konuların sayıca daha çok ülke açısından önemsenmesini beraberinde getirmiştir. Bu alanlardan, insan hakları kapsamında ele alınan çocuk hakları ve çocuk haklarının ihlallerinden biri olan çocuk işçiliği de AB adaylık süreci açısından önem verilmesi ve üstesinden gelinmesi beklenen konulardır. Bu çalışmada öncelikle çocuk hakları konularına değinilmiş, ardından AB Aday ülkelerinde çocuk işçiliği sorununa odaklanılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Aday Ülkeler, Çocuk İşçiliği, Çocuk İşçiliğiyle Mücadele

- 1 Bu çalışma, 8. Mülkiye Genç Sosyal Politikacılar Kongresi'nde sunulan sunumun makale haline getirilmiş halidir.
- 2 Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, damlanurtat@gmail.com

Giriş

Çocuklar her zaman toplumların en savunmasız üyeleri olmuşlardır. İnsanoğlunun üretmeye başladığı günden beri; ailelerindeki, kabilelerindeki veya toplumdaki büyüklerine yardım edenler de çocuklardır. Bu yardım etme işi onların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zaman zaman katkıda bulunsa da; çocukların sömürülmesi, aç bırakılması, uzun saatler boyu çalışmaya zorlanması, yaralanması ve hayatını kaybetmesi de geçmişten bugüne karşılaşılan durumlardır.

Çocuklar Sanayi Devrimi öncesinde yaptıkları işlerde birer yardımcı ve iş gücü piyasasının görünmez aktörleri olarak yer alsalar da, Sanayi Devrimi ile birlikte fabrikalarda ve madenlerde daha çok ihtiyaç duyulan ve sıklıkla görülen iş gücü kaynağı olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Bugünün gelişmiş ülkelerinin çoğu; tarih boyunca ve özellikle de Sanayi Devrimi ile başlayan süreçte çocuk emeğinden faydalanmışlardır. Sanayi Devrimi'nin üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen gelişmiş ülkeler dahi çocuk emeğinin ortadan kaldırılması konusundaki çalışmalarını tamamlayamamışlardır. Bugün dünyanın en gelişmiş birliği olarak nitelendirilen Avrupa Birliği(AB) ülkelerinde dahi aynı durum söz konusudur.

Kuruluş aşamasında ekonomik kalkınmaya odaklanan bir birlik-telik kurmayı hedefleyen ve ekonomik gelişmenin sosyal gelişmeyi beraberinde getireceği kabulüyle yola çıkan AB, ilerleyen yıllarda sosyal politikalara daha çok ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bugün sosyal boyut, AB üye ve aday ülkeleri için geçmişten daha çok anlam ve önem taşımakta, üzerinde daha çok çalışılan bir alan olma özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla aday ülkeler de Birliğe katılmak için, Birliğe katılmadan önce pek çok alanda çalışma yürütmekte hem ekonomik hem de sosyal alanda düzenlemeler yapmaktadır. Bu çalışma alanlarından birisi de çocuk işçiliğidir.

Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması hem AB üyeliği açısından hem de devletlerin ve insan haklarına saygılı, çağdaş bir devlet olmaları açısından önemlidir. Bu çalışmada Avrupa Birliği'ne aday olan ülkelerde (Arnavutluk, Karadağ, Makedonya, Sırbistan, Türkiye) çocuk

işçiliği konusu üzerinde durulmuştur. Farklı profillere sahip olan aday ülkelerin; Birliğin çocuk işçiliği ile ilgili yapmış olduğu çalışmalar ve beklentilerinin ışığında, Birliğin hedeflerine uyma yolunda yaptıkları çalışmalar incelenmiş, AB tarafından aralarında işbirliğinin artırılması ve tecrübe paylaşımı konusunda teşvik edilen aday ülkelerin çocuk işçiliği ile mücadeleleri ve ilerlemeleri incelenmiş, politika önerileri sunulmuştur.

1. Çocuk işçiliğine tarihsel bir bakış ve Avrupa Birliği

Bugünün kavramsal çerçevesinin oluşmasında geçmişte yaşananların payı büyüktür. Özellikle Sanayi Devrimi ve sonrasında yaşananlar; çocuk işçiliğinin bugününü açıklama açısından hayatidir. İlk olarak İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi; artan fabrikalar ve diğer sanayi kolları sebebiyle iş gücüne olan talebi artırmıştır. İşverenler bu dönemde sadece erkeklerin değil kadın ve çocukların iş gücüne de ihtiyaç duymuş, iş gücü piyasasındaki aktörler çeşitlenmiş ve artmıştır.

1802 yılında İngiliz Parlamentosu’nda kabul edilen “Çırakların Bedensel ve Tinsel Sağlıkları Hakkında Yasa” ile çocukların gece çalışmalarını yasakladığı gibi, günlük çalışma sürelerini de 12 saat olarak sınırlandırmıştır (Fişek). Sadece bu iki madde bile çocukların o tarihlerdeki çalışma koşulları hakkında fikir vermektedir. “Victorian Child Labor” kavramı da; Victoria Devri olarak bilinen ve 1837 yılında Kraliçe Victoria’nın tahta çıkışı ile başlayan 64 yıllık süreçte çocukların iş gücü piyasasında yaşadıklarını anlatmak için kullanılır. Bu dönemde çocuklar; madenlerde, fabrikalarda, demiryolu yapımında, baca temizlemede, sokaklarda, evlerde ve başka pek çok işte ve iş yerinde çalıştırılmışlardır.

Amerika’da ise çocuk işçiliğinin geçmişinin çok gerilere uzandığı, Sanayi Devrimi’nde ise doruğa çıktığı bilinmektedir. Örneğin; 1900 yılında Amerika’daki işçilerin %18’ini 16 yaşından küçük çalışanlar oluşturmaktadır. Fakat 20. yüzyılın ilk yıllarından beri yapılan çalışmalar ve çıkarılan yasalar sayesinde çocuk işçiliği ile mücadele için büyük adımlar atılmıştır(Trattner,1970).

Sanayi Devrimi'nin etkileri Avrupa ülkelerinde de kendini göstermiş, ülkelerin önde gelen sanayi şehirlerinde çocuklar iş gücü piyasasının aktörleri olmaya başlamışlardır. Örneğin, Avrupa Birliği kurucu üyelerinden biri olan Belçika'da 19.yüzyıl başlarından itibaren çocukların çalıştırıldıkları bilinmektedir. Belçika İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre 1848 yılında işçilerin %19,5'ini 16 yaşından küçük çocuklar oluşturmaktadır ve bu çocuklar Ghent, Antwerp, Brugge gibi şehirlerde madencilik, tarım, tekstil gibi farklı sektörlerde çalıştırılmışlardır (Cunningham & Paoloviazzo).

1950 yılında Robert Schuman'ın yaptığı, kömür ve çelik kaynaklarının birleştirilmesi, savaş sanayinin temel girdileri olan bu maddelerin üretim ve kullanımının uluslar üstü bir organın sorumluluğuna bırakılması önerisi olarak bilinen Schuman Planı'na olan olumlu geri dönüşler sonrasında; bugünkü adıyla "Avrupa Birliği" olarak hayata geçirilen birlik olma, ekonomik olarak bütünleşme süreci çocuk işçiliği alanı için de faydalı olmuştur. Günümüze kadar uzanan bu sürecin tamamının ele alınması bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır fakat AB tarafından alınan çocuk hakları ve işçiliği ile ilgili kararlara değinildikten sonra diğer uluslararası örgütlerin çocuk işçiliğini tanımlama konusunda yaptıkları katkılara yer verilmeye çalışılmıştır.

AB'nin 'AB Çocuk Hakları Stratejisine Doğru' belgesinde, "çocuk" tanımı 18 yaş altı tüm bireyleri kapsar. Birliğin yürütme organı olan Avrupa Komisyonu, tüm AB ülkeleri tarafından da imzalanmış olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesini ve prensiplerini tanımaktadır. Sözleşme ise çocuğu "erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır" şeklinde tanımlamıştır. Çocuk işçiliği; çocuk hakları ile çalışma hayatındaki hakların ihlali ve ulusal kalkınmada bir engel olarak ele alınmaktadır. Dahası, çocuk hakları insan haklarının bütünleşik bir parçası olarak görülmekte, toplumun bu korunmasız kesiminin haklarına hem birlik seviyesinde riayet edilmekte hem de üye ülkeler seviyesinde riayet edilmesi beklenmektedir.

AB'nin çocuk hakları da dâhil olmak üzere, temel haklar alanında genel bir yaptırımını bulunmamaktadır. Fakat Avrupa Birliği Anlaşması

uyarınca, AB'nin yetki alanında attığı her adımda temel haklara riayet etme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu yükümlülük yalnızca hakları ihlal eden davranışlardan ibaret genel bir görevi değil; aynı zamanda Antlaşmaların çeşitli yasal temelleri çerçevesinde kendi politikalarının uygulanması esnasında ilgili her yerde bunların dikkate alınması gereğini (ana plan ve politikalara yerleştirilmesi) de ifade eder.

AB bu konudaki çalışmalarını üye ülkelerin belirli alanlarda desteklenmesi ile çocuk haklarını dikkate almaları, üye ülkelerde başarılı bulunan uygulamaların Birlik içerisinde paylaşımı yollarıyla yapabilir. AB'ye üye olmayan ülkeler ise üyelik ölçütlerinden biri olan “*aday ülkenin demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan hakları ve azınlıkların korunmasını garanti altına alan kurumlarının istikrarını sağlamış olması*” ölçütünü yerine getirmek zorundadır. 1993'te Kopenhag Zirvesi'nde kabul edilen siyasi kriterler doğrultusunda üyelik sürecinden geçen tüm katılım ülkeleri ve aday ülkelerinin katılım süreçleri boyunca çocukların korunması konusundaki reformlarının desteklenmiş, çocuk hakları alanındaki gelişmelerinin yakından takip edilmiş olduğu belirtilmiştir.

AB devlet ve hükümet başkanlarının 1997'de bir araya geldikleri Amsterdam Zirvesi'nde; “Birlik, temel özgürlüklere, 4 Kasım 1950 tarihli Roma İnsan Hakları ve Özgürlükleri Korumayla İlgili Avrupa Sözleşmesi'nin garanti etmiş olduğu çerçevede ve üye devletlerin demokratik gelenekleriyle Topluluk hukuku geleneklerinden kaynaklanan şekilde riayet eder” kararı alınmıştır. Ayrıca; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uyma, bu zirvede imzalanan Amsterdam Antlaşması sonucunda tam üyelik için yazılı bir şart haline gelmiştir(Karlık, 2014).

1999 yılındaki Köln Zirvesi'nde alınan kararla hazırlanan ve 2001 yılında Nice Antlaşması ile kabul edilen AB Temel Haklar Şartı ise, AİHS'den ayrı olarak Avrupa Birliği'nin kendisine ait bir temel haklar kataloğuna kavuşmasını sağlamıştır(Arman,2004). Şart, AB bütünleşmesi sürecinde ilk kez Avrupa vatandaşlarının ve Avrupa'da ikamet eden kişilerin kişisel, siyasi, ekonomik ve sosyal haklarının tek bir metinde toplanmış hali olup, kurucu antlaşmaları değiştirmeyen siyasi bir bildirge olarak ifade edilebilir(Taşdemir ve Bağbaşıoğlu,2007). Temel

Haklar Şartı; insan onuru, özgürlükler, eşitlik, dayanışma, AB yurttaşlığı, adalet ve genel hükümler başlıklarından oluşmaktadır. Toplamda 54 maddeyi içeren Şart'ın çocuklar ve çocuk işçiliği ile ilgili maddeleri aşağıda belirtilmiştir.

Madde 14: Eğitim hakkı:

1. Herkes, eğitim görme ve mesleki ve sürekli eğitimden yararlanma hakkına sahiptir.
2. Bu hak, serbest zorunlu eğitim görme olasılığını da içerir.
3. Demokratik ilkelere ve ailelerin çocuklarının kendi dini, felsefi ve eğitim konusundaki inançlarına uygun olarak eğitim ve öğretim görmelerini sağlama hakkına saygı gösterilerek eğitim kurumları tesis etme özgürlüğüne, bu özgürlük ve hakkın kullanılmasına ilişkin ulusal mevzuata uygun olarak saygı gösterilmelidir.

Madde 24: Çocukların hakları:

1. Çocuklar, kendi refahları için gerekli olan koruma ve ihtimamdan yararlanma hakkına sahiptir. Görüşlerini serbestçe ifade edebilirler. Bu görüşler, kendi yaşları ve olgunluk düzeylerine uygun olarak kendilerini ilgilendiren konularda dikkate alınır.
2. Kamu makamları veya özel kuruluşlar tarafından çocuklarla ilgili olarak yapılan bütün işlemlerde, çocuğun çıkarlarının en iyi şekilde korunmasına öncelik verilmelidir.
3. Her çocuk, bunun kendi çıkarlarına aykırı olması haricinde anne ve babasının her ikisi ile düzenli olarak kişisel ilişki ve doğrudan temas sürdürme hakkına sahiptir.

Madde 32: Çocuk işçi çalıştırmanın yasaklanması ve çalışan gençlerin korunması:

Çocuk işçi çalıştırılması yasaktır. Gençler için daha elverişli olabilecek kurallar saklı kalmak üzere ve sınırlı istisnalar dışında istihdam edilmek için asgari yaş sınırı, zorunlu eğitimin tamamlanması için belirlenen asgari yaştan daha düşük olamaz.

İşe alınan gençler, yaşlarına uygun çalışma koşullarında çalıştırılmalı ve ekonomik sömürüye ve emniyetlerine, sağlıklarına veya fiziksel,

ruhsal, ahlaki veya sosyal gelişimlerine zarar verme olasılığı bulunan veya eğitimlerini engelleyebilecek her türlü işe karşı korunmalıdır.

2006 yılında kararlaştırılan “Çocuk Hakları Konusunda Bir AB Stratejisine Doğru” tebliği, çocuk hakları konusunda uzun dönemli bir AB stratejisi geliştirme sürecini tanımlar. Bu süreçte; paydaşlarla olan koordinasyonun artırılması, çocukların haklarının ana akımlaştırılması³ ve çocukların var olan AB uygulamalarındaki etkilerinin ölçülmesi çalışmaları yapılmasına karar verilmiştir. AB; bu Strateji ile hem kendi sınırları içerisinde hem de dünyada çocukların temsilinin, örgütlenmesinin destekleneceğini ve güçlendirileceğini, çocuklarla ilgili karar ve gerekliliklerde çocukların görüşünün dikkate alınacağını taahhüt eder. Bunun ışığında 2007 yılında AB, Çocuk Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması Amaçlı AB Rehber İlkeleri’ni benimsemiş ve çocuğa karşı şiddetin önlenmesine öncelik vermiştir. Bu ilkeler ile çocuk haklarının tüm AB politika ve çalışmalarında dikkate alınacağını hüküm altına almaktadır.

2008 yılında da “A special place for children in EU external action” adlı karar ile çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi, AB dış ilişkilerinin bir parçası konumuna getirilmiştir. Bu karar 2006 yılında alınan strateji geliştirme sürecinin bir parçası olarak da tanımlanmaktadır. Yine aynı yıl, 2003’te benimsenen AB Silahlı Çatışmalarda Çocuklar Rehberi tekrar gözden geçirilmiş ve silahlı çatışmaların çocuklar üzerindeki etkilerine odaklanılmıştır.

2009 yılı AB’nin bireyi temel alan çalışmaları için bir dönüm noktasıdır. Aslında 2000 yılında bağlayıcı olmamak üzere kabul edilen Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Lizbon Anlaşması ile bağlayıcılık kazanmıştır. Şartta belirtilen haklar, bugüne kadar var olmayan, yeni haklar olmamakla birlikte Anlaşma ile bu haklar AB hukukunun genel ve yazılı ilkeleri olarak kabul edilmiştir, bağlayıcılık kazanmıştır. Anlaşma’nın temel haklar bağlamında getirdiği diğer önemli yenilik ise AB’nin AİHS’ye katılımının öngörülmesidir. Bu sayede temel

3 Ana akımlaştırma; ‘mainstreaming’ kavramının karşılığı olarak kullanılmıştır. Literatürde, ana plan ve politikalara yerleştirme anlamında kullanılmaktadır.

hakların korunmasına uluslararası boyut kazandırılmış olup, AB üyesi devletlerin tıpkı AİHS'ye üye devletler gibi, AİHS'den doğan yükümlülüklerle tabi olacağı ve bunun bir sonucu olarak temel hakların korunmasının daha basit ve şeffaf olması amaçlanmıştır(Herbrüggen'den aktaran Kaygısız, 2012).

Lizbon Anlaşması'nın çocuk hakları açısından belirgin önemi ise, çocuk haklarının geliştirilmesi amacını benimsemesi ve AB Temel Haklar Komisyonu'nun AB kanunlarını uygulamaları sürecinde çocuk haklarını garanti altına almasından kaynaklanmaktadır. Komisyon'un çocuk haklarını koruma, geliştirme ve hayata geçirmede BM Çocuk Hakları Sözleşmesini temel alacağını taahhüt etmektedir.

AB, 1990 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne bağlı olarak; çocuğa karşı şiddetin, silahlı çatışmaların ve çocuk işçiliğinin önlenmesi amaçları benimsenmektedir. Bu anlaşmaya göre taraf devletler ki tüm AB üye ülkeleri bu anlaşmayı imzalamıştır, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler. Yine anlaşmaya göre taraf devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, taraf devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- i. İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler.
- ii. Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
- iii. Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Yukarıda da belirtildiği üzere; günümüze kadarki süreçte, AB sadece üye ülkelerle değil, aday ülkelerle ve diğer ülkeler ile uluslararası kuruluşlarla da çalışmalarını sürdürmüştür. Bunun en güzel örneklerinden biri olan "Child Rights Toolkit: Integrating Child Rights in Development Cooperation" da AB'nin çocuk haklarının dış ilişkilerin bir

parçası konumuna gelmesinden sonra UNICEF ile birlikte kararlaştırılan aracı olarak açıklanabilir. AB ve UNICEF'in bu konudaki stratejik işbirliğinin, üyelerin ve diğer aktörlerin kalkınma planlanmasında, bütçelemeye, politika yapımında ve yasal süreçlerde çocuk hakları yaklaşımının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Bugün; çocuklara yatırım yapmanın geleceğe yatırım yapmak olduğu bilincince olan AB tarafından uygulanan bu politika diyalogları, iş birlikleri ve özendirmeler; dünyaca kabullenilmiş 2016'da çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin önlenmesi amacının bir parçasını oluşturmaktadır. "Çocuk işçiliği" dâhilindeki işler BM'nin uzman kuruluşu olan ILO(Uluslararası Çalışma Örgütü)'nun Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (International Programme on the Elimination of Child Labour- IPEC) tarafından;

Çocuklar için zihinsel, fiziksel, toplumsal ya da ahlaki açılardan tehlikeli ve zararlı işler,
Okula düzenli devam etmelerini engelleyerek eğitimlerini,
Okullarından erken ayrılmalarına yol saçacak işler,
Çocukları okullarıyla aşırı uzun süren ve ağır işleri beraber yürütmek zorunda bırakan işler olarak tanımlanır.

Program, belirli çalışma biçimlerinin çocuk işçiliği sayılıp sayılmayacağına çocuğun yaşına, yapılan işin türüne ve aldığı zamana, gerçekleştiği koşullara ve ülkenin bu alanda gözettiği hedeflere bağlı olduğunu belirtir. Bu doğrultuda ILO tarafından 1973 yılında kabul edilen 138 Nolu İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin Sözleşme asgari yaş sınırını "zorunlu öğrenim yaşının bittiği yaşın, altında ve her halükarda 15 yaşın altında olmayacaktır" şeklinde belirtmektedir. UNICEF'in yayınladığı raporlarda ise "çocuk işçi", 5-14 yaşları arasında ve araştırma anında çalışmakta olan çocuk olarak tanımlanır. Bu tanım,

5-11 yaşları arasında olup, araştırmanın yapılmasından önceki haftada en az bir saatlik ekonomik aktivitede bulunmuş veya 28 saat ev işçiliği yapmış çocukları,
12-14 yaşlarında olup, araştırmanın yapılmasından önceki haftada en az 14 saatlik ekonomik aktivitede bulunmuş veya toplamda 42

saatlik ev işi ve ekonomik aktivitede yer almış olma kriterlerini içermektedir.

En kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği de, 2000 yılında yürürlüğe giren 182 sayılı ILO Sözleşmesi'nin 3. Maddesinde yer aldığı şekliyle;

Çocukların alım- satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da mecburi çalıştırmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimlerini,

Çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu,

Çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu,

Doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibariyle çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işler olarak tanımlanır.

Doğası gereği ya da gerçekleştiği koşullar nedeniyle çocuğun fiziksel, zihinsel ya da ahlaki iyi olma halini tehlikeye düşürecek işler de “tehlikeli işler” olarak tanımlanır.

AB yukarıda ele alınmaya çalışılan tanımlar, sözleşmeler ve taahhütler ışığında çocuk işçiliğinin ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin önlenmesine yönelik çabalarını sürdürmektedir. 12 Haziran 2015'te Avrupa Komisyonu'ndan yapılan açıklamaya göre de 2014–2020 yılları süresince, silahlı çatışmaya maruz kalan çocuklar da dâhil olmak üzere, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin önlenmesi amacının öncelikli çalışma alanı olacağı belirtilmektedir.

2. Dünyada ve AB ülkelerinde çocuk işçiliğinin güncel durumu

ILO-IPEC'in 2013 yılında yayınladığı “Küresel Tahminler ve Eğilimler 2000–2012” raporuna göre, dünya çapında 5–17 yaş grubundaki 168

milyon çocuk yani dünyadaki çocuk nüfusunun %11'i çocuk işçi olarak çalışmaktadır. Bu çocukların 85 milyonu ise sağlıklarını, güvenliklerini ve ahlaki gelişimlerini tehlikeye atan işlerde çalışmaktadır. Küresel Tahminler ve Eğilimler Raporu, 2000 yılından beri her dört senede bir yayınlanmaktadır. Buna göre 2000 yılında 246 milyon olan çocuk işçiliği ve 171 milyon olan tehlikeli işlerde çocuk işçiliği, en büyük azalmasını 2008–2012 yıllarında kaydederek bugünkü seviyeye düşürülebilmiştir.

Yine rapora göre, Dünya'da çocuk işçiliği, Asya ve Pasifik ülkelerinde %9,3, Latin Amerika ve Karayipler'de %8,8, Sahra Altı Afrika'da %21,4 ve Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da %8,4 olarak ölçülmüştür. Oransal olarak daha az olmasına rağmen çocuk işçiliği, 78 milyon çocukla Asya'da sayısal olarak en üstte yer almaktadır. Daha sonra Sahra Altı Afrika 59 milyon, Latin Amerika ve Karayipler 13 milyon, Orta Doğu da 9 milyon ile çocuk işçi ile Asya'nın altında sıralanmıştır.

2016 yılında çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması; ülkeler, uluslararası sivil toplum örgütleri ve ulus üstü kuruluşlar tarafından paylaşılan bir hedeftir. 2000–2012 yıllarında kaydedilen düşüş eğiliminin 2016 yılında da sürmesi beklenmektedir. 2020 yılında çocuk işçiliğinin tüm dünyada 102 milyona düşmesi öngörülmektedir.

AB, yukarıda da belirtilen mevzuat ışığında çocuk işçiliği konusunda güzel bir örnek teşkil etmektedir. Tablo1, AB üye ülkelerindeki çocuk işçiliğinin bugünkü durumunu göstermektedir. Buna göre; İtalya %5,2 çocuk işçiliği oranı ile Birlik içinde en yüksek çocuk işçi oranına sahip ülke konumundadır, Birliğin 12 üye ülkesinde çocuk işçiliği olduğu ortaya çıkmıştır. Bu ülkelerde çocuk işçiliğinin varlığı kabul edilmekle birlikte, ülkelerdeki çocuk işçiliğinin geniş kapsamlı proje ve programlara ihtiyaç duyulmayacak kadar düşük seviyede olduğu varsayılmaktadır. Birlik üye ülkelerinde ILO-IPEC projesi yapılmıyor olması da bu savı kanıtlamaktadır. Tabloya göre AB ülkelerinden sadece Avusturya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg çocuk işçiliğini tamamen ortadan kaldırmıştır. Yine tablo ve tablodaki ülkelerin çocuk işçiliği alanındaki durumları genel olarak ele alındığında, aday ülkeler için örnek teşkil etmektedir.

Tablo1: AB Üye Ülkelerde Çocuk İşçiliği⁴

Üye Ülkeler	Çocuk İşçiliği	
	Ülkede çocuk işçiliği var mı?	Yüzde (%)
Almanya	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
Avusturya	Hayır	0
Belçika	Hayır	0
Birleşik Krallık	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
Bulgaristan	Evet	Mevcut değil
Çek Cumhuriyeti	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
Danimarka	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
Estonya	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
Finlandiya	Evet	Mevcut değil
Fransa	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
Hırvatistan	Evet	Mevcut değil
Hollanda	Hayır	0
İrlanda	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
İspanya	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
İsveç	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
İtalya	Evet	5.2
Kıbrıs	Evet	Mevcut değil
Letonya	Evet	Mevcut değil
Litvanya	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
Lüksemburg	Hayır	0
Macaristan	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
Malta	Evet	Mevcut değil
Polonya	Evet	Mevcut değil
Portekiz	Evet	Mevcut değil
Romanya	Evet	1
Slovakya	Evet	Mevcut değil
Slovenya	Güncel veri bulunamadı.	Mevcut değil
Yunanistan	Evet	Mevcut değil

4 “Güncel veri bulunamadı” ve “Mevcut değil”: ILO, USDOL, UNICEF ve ulaşılabilen diğer otoritelerin internet siteleri ve raporları ışığında internet üzerinden yapılan araştırmaya dayanmaktadır.

3.Aday Ülkeler

Bu çalışmada 2015 yılı itibariyle AB'ye aday ülke konumunda olan Arnavutluk, Karadağ, Makedonya, Sırbistan ve Türkiye ele alınmıştır. Bu başlık altında aday ülkelerin aday oldukları yıldan 2015 yılına kadar gerçekleştirdikleri çocuk işçiliğini önlemeye yönelik çalışmalar ve projeler incelenmeye çalışılmıştır.

Aday ülkeler, AB'ye adaylıkları süresince çocuk işçiliğini önlemek için birbirlerinden farklı pek çok çalışma yapmışlardır. Bunun yanı sıra aday ülkelerin hepsinin, uluslararası standartlara uyum sağlamak için imzaladıkları sözleşmeler ve bunların doğrultusunda onlara yüklenen sorumlulukları vardır. Bugüne kadar aday ülkelerin hepsinin imzaladığı çocuk işçiliği ile ilgili sözleşmeler ise şunlardır;

İstihdamda Asgari Yaşla ilgili 138 sayılı ILO Sözleşmesi,

En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Hakkında 182 Sayılı ILO Sözleşmesi,

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme,

BM Çocukların Müdahil Oldukları Silahlı Çatışmalara İlişkin İhtiyarı Protokol,

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahşeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyarı Protokol

ILO'nun 138 Sayılı Sözleşmesi istihdamda asgari yaş, 182 Sayılı Sözleşmesi de çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerindeki işlerin ortadan kaldırılması ile ilgilidir. Daha önce de bahsedildiği gibi BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme de, işe kabulde asgari yaş, çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin düzenlemeler yapması ve taraf olan devletleri çocuğun her türlü cinsel sömürü ve suiistimal karşısında koruma yükümlülüğü altına alması gibi maddeler içerdiği için önemlidir.

Arnavutluk

Arnavutluk'ta çocuk işçiliği ile mücadele çalışmaları, AB'ye başvuru sürecinden önceki dönemde de ülkenin çalışma alanlarından biri olmuştur. Ülkenin AB'ye aday olduğu yıl olan 2009'dan önce 3 ILO-IPEC

projesi hayata geçirilmiş, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca, çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri ile ilgili diğer 2 ILO-IPEC projesi de 2009 ve 2010 yılının sonu itibariyle tamamlanmıştır.

2009 yılının İlerleme Raporu'nda; okulu bırakmanın ve çocuk işçiliğinin ülkede ciddi bir sorun olmaya devam ettiği belirtilmiştir. 2010'da ise Arnavutluk, ulusal çocuk koruma sistemi olmaması nedeniyle eleştirilmiştir. Bunlara rağmen ülkede yerel yönetimlerde kurulan çocuk hakları birimleri ve çocuk koruma birimleri, bu alanda başarılı olarak değerlendirilmesi gereken uygulamalardır. Çocuk işçiliği 2010 yılı İlerleme Raporu'nda yine ülkenin ciddi sorunu olarak belirtilmiş, özellikle Roman çocukların çocuk işçiliğine maruz kaldıklarına yer verilmiştir. Rapor hazırlandıktan sonra, Kasım 2010'da kabul edilen Çocuk Haklarının Korunmasına Dair Kanun ile pek çok kurum çocuk haklarının korunması alanında yetkili ve sorumlu olmuştur.

2012'de Arnavutluk, 2012–2015 yılları arasında uygulanmak üzere Çocukları Koruma Ulusal Stratejisi'ni kabul etmiştir. Strateji'nin ana amacı, istismar riski altındaki çocukların korunmasındaki koordinasyonun artırılmasıdır. Bu doğrultuda, 11 çocuk hakları birimi ile 62 tane çocuk koruma birimi kurulmuştur.

2013 yılı İlerleme Raporu'nda çocuk işçiliğinin ülkedeki önemli bir sorunlardan bir tanesi olduğunun altı çizilmiş, çocuk işçiliğine ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerine maruz kalan çocukların sayısının çok yüksek seviyede kalmaya devam ettiği belirtilmiştir. Arnavutluk çocuk işçiliğinin ve sömürsünün önlenmesine yönelik önlem almadığı için bu konuda eleştirilmiştir. Mayıs ayı itibariyle ülkede çocuk pornosuna sahip olmak cezayı gerektiren bir suç kabul edilmiştir.

Yukarıda belirtilen sözleşmeler ve protokoller ışığında çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çalışmalarına devam eden Arnavutluk, US-DOL'a göre 2013 yılında çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması için büyük bir gelişme göstermiştir.

Arnavutluk ilk ulusal çocuk işçiliği araştırmasını ILO-IPEC programı ile birlikte Mayıs 2010'da gerçekleştirmiştir. Rapora göre, 5–17

yaş grubundaki Arnavut çocukların %7,7'si çalışmaktadır. UNESCO 2014 verilerine göre ise, Arnavutluk'ta 5-14 yaş grubundaki çocukların %4,6'sı yani yaklaşık 24 bin çocuk çalışmaktadır. Bu yaşlar arasında okula devam eden çocukların oranı %92,5 ve 7-14 yaş grubunda hem çalışıp hem okuyan çocukların oranının ise %5,2 olarak belirlenmiştir. Bu iki veri arasındaki yüzdesel farkın, hem yıllar içinde çocuk işçiliğinin azaltılmasından hem de yüzdeyi oluşturan yaş grupları arasındaki farktan kaynaklanmış olması muhtemeldir.

Çocuklar tarım, sanayi ve hizmet sektöründe pek çok iş alanında çalışmaktadır. Tarım sektörü alanlar arasında çocukların en çok (yaklaşık %90'ının) çalıştırıldığı alandır. Çocuklar tarım sektöründe kenevir toplama/işleme işlerinde ve çoban olarak çalıştırılmaktadır. Arnavutluk'ta çalışan yaklaşık olarak her 10 çocuktan biri ise hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bu çocuklar; araba temizleme, ayakkabı boyama/cilalama, işportacılık ve satıcılık yaparak, restoran ve otellerde çalışarak hayatlarını devam ettirmektedir. Sanayi ise çocukların çalıştırıldığı diğer bir iş koldur. Bu iş kolu dâhilinde çocuklar; madenlerde, inşaatçılıkta, tekstil ürünleri, giysi ve ayakkabı yapımında çalışmaktadır. Arnavutluk'ta çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri olan işlerden; çocukların ticari yönden cinsel istismarı, çocukların dilendirilme ve yasadışı faaliyetlere katılımı ile uyuşturucu kaçakçılığının yapıldığı da bilinmektedir.

2014 yılı İlerleme Raporu'na göre, Arnavutluk'ta çalışan, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerindeki işlerle uğraşan, çoğunluğunu Mısırlı ve Roman çocukların oluşturduğu çocuk işçilerinin sayısı da oldukça yüksek olarak aktarılmaktadır. Ayrıca Rapor'da Arnavutluk, 2010 yılında yapılan Ulusal Çocuk İşçiliği Araştırması'nın güncellenmemesi, araştırma ve istatistiklerin yapılmaması ve STK'ların ortaya koyduğu verilerinin kullanılması sebebiyle eleştirilmektedir. 2015 yılı itibarıyla ülkede çocuk işçiliği alanında uygulanmaya devam eden projeler aşağıdaki gibidir;

Çocuklar için Eylem Planı 2012-2015,
Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin 2016 yılına Kadar Sona
Erdirilmesi, Arnavutluk Yol Haritası,

2005–2015 Romanların Sosyal Yönden İçerilmesi Onyılı Ulusal Eylem Planı(Roman çocukların eğitime eşit koşullarda erişimi ile ilgili kamusal bilinci artırma çalışmaları de içermektedir), Çocuk İşçiliği Küresel Eylem Planı(ILO-IPEC, 2016’da çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması hedefine yönelik çalışmaları içerir).

Yukarıdaki projelere ek olarak ülkede Save the Children, World Vision International, Humanium gibi uluslararası sivil toplum örgütleri de çalışmalarını devam ettirmektedir. Tüm bunlar Arnavutluk’un 2000 yılında %36,6 olan 7–14 yaş grubu çocuk işçiliği sorununu, 2014 yılında 5–14 yaş grubunda %4,6’ya indirmesine yardımcı olmuştur. Buna rağmen ülkede çocuk işçiliği ile mücadelenin tam anlamıyla başarıya ulaştığı söylenemez. Dahası, çocuk işçiliğinin tarımsal işlerde ve kırsal alanlarda yoğunlaşması, Arnavutluk özelinde, çocuk işçiliği ile mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

Karadağ

Karadağ 2008 yılında AB’ye adaylık için başvurmuş, bugüne kadar çocuk işçiliğini önlemeye yönelik pek çok çalışmayı hayata geçirmeye çalışmıştır. Karadağ’ın 2007 yılında; 2008–2012 yıllarını kapsam üzere benimsediği “Sosyal ve Çocuk Koruma Stratejisi”, 2008 yılının İlerleme Raporu’na göre uygulama açısından zayıf, ülkedeki çocuk haklarının denetim kapasitesi de düşük olarak belirtilmiş, aynı raporda çocuk işçiliğinden bahsedilmemiştir.

Kabul edilen stratejiye rağmen, 2009 yılında Karadağ çocuk hakları alanında çok ilerleme göstermemiştir. Bu açıdan, çocukların gelişimi ve sosyal korunması ile ilgili ulusal strateji ile uygulamalar arasında kopukluk olduğu 2009 yılı İlerleme Raporu’nda belirtilmiştir. Bu kopukluğun önüne geçmek için Karadağ BM İnsan Hakları Komisyonu’na katılmak için başvuruda bulunmuş ve Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Komisyonu Sözleşmesi’ni imzalamıştır. Yine de Karadağ; Ulusal Çocuk ve Sosyal Koruma Kanunu’nun BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uyumlu olmaması, ülkenin çocuk hakları komisyonunun

sistematik bir programı olmaması, çocukların şiddetten korunmasının yetersiz olması, veri toplamanın yetersizliği nedenleriyle eleştirilmiştir.

Müktesebatını giderek AB'yle daha uyumlu hale getirmeyi amaçlayan Karadağ; 2010 yılında Çocuk Hakları BM ve Avrupa Sözleşmelerini imzalamış, 2004–2010 yılları arasında Çocuklar için Ulusal Eylem Planı'nı hayata geçirmiştir. Ulusal yasal çerçevesini uluslararası sözleşmelerle uyumlaştıran ülke; 2010 yılı itibariyle “çocuk” tanımının anayasa yer almaması eleştirilere neden olmuştur.

Karadağ 2011 yılında; çocuk haklarının korunması konusunda ilerleme kaydetmiş, kamusal bilinci artırmaya yönelik çalışmalarını artırmıştır. Buna rağmen 2011 yılı İlerleme Raporu'nda, çocuk haklarının hayata geçirilmesi alanında çalışan kurumların kapasite ve verimlilikten yoksun olması sebebiyle eleştirilmiştir. Bu sene Karadağ Avrupa Komisyonu Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismardan Korunması Sözleşmesi'ni imzalamıştır.

2012'de ülkedeki kamusal bilinci artırma çalışmaları devam etmiştir. 2011'in sonlarında Çocuk Yasası kabul edilmiş fakat çocukların refahı konusunda bir yasa çalışması henüz yapılmamıştır. 2013 yılında ise çocukların korunmasına ilişkin yasa çıkarılmıştır. Aynı yıl, Çocuk Hakları Sözleşmesi İhtiyari Protokolü ve cinsel sömürü, insan kaçakçılığı ve çocukların zorla evlendirilmesini yasaklayan yasa ile çocuk hakları güçlendirilmiştir. Ayrıca; Çalışma ve Sosyal Refah Bakanlığı ile Eğitim Bakanlığı ilk defa 2013 yılında ulusal çocuk koruma veri tabanını kurmuştur. Bu yıl itibariyle, Karadağ'da 5–14 yaş grubundaki çocukların %12,9'unun, sektörlere göre dağılımı yüzdesel olarak bilinmemekle birlikte; tarımda, küçük eşyalar ve yiyecek satarak, araba camı silerek, dilenerek ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden olan işlerde de çalıştıkları bilinmektedir.

2014 yılında çocuk hakları ile ilgili çalışmalara devam edilmiştir. Çocuk Hakları Komisyonu Ocak ayında, İş ve Sosyal Refah Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığının başkanlığında, sivil toplum üyelerinin de yer aldığı 12 üyesi ile tekrar kurulmuştur. Bu Komisyon'un en önemli çalışmalarından biri de daha önce kabul edilen Çocuklar için Ulusal Eylem

Planı'nın uygulanmasının izlenmesi olarak belirlenmiştir. Fakat tüm bunlara rağmen 2014 yılında dilencilik, çocukların en çok görülen çocuk işçiliği olarak görülmekte ve özellikle organize çetelerin çocukları dilendirmesi ile karşılaşılmaya devam edilmektedir. 2015 yılı itibariyle ülkede uygulanmaya devam eden projeler aşağıdaki gibidir;

Çocuklar için Ulusal Eylem Planı(2013–2017),

Roman ve diğer azınlıkların Durumlarının Geliştirilmesi Stratejisi (2012–2016),

Sosyal Korunma ve Çocuk Korunmasının Geliştirilmesi Stratejisi (2013–2017),

One of Five(Beşte Bir) (Çocuklara yönelik cinsel saldırıların azaltılması ve durdurulmasına yönelik).

Karadağ'daki çocuk işçiliğinin ne ülkenin AB'ye aday olduğu yıl olan 2008'deki ne de 2015 yılındaki verilerine ulaşamamıştır. Fakat 2005 yılında çocuk işçiliği oranının %12,9 olduğu bilinmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda bu oranın hangi yönde değişim gösterdiği bilinmemekle birlikte, Karadağ'ın yapılan çalışmaların sonuçlarını açığa çıkarma konusundaki yetersizliği de ortadadır.

Makedonya

Makedonya 2005 yılında AB'ye aday olmuştur. Hükümet 2006 yılında çocuk haklarının korunması için bir ulusal eylem planı(2006–2015) benimsemiş, ulusal koordinasyon birimi kurmuştur. Fakat hükümet, 2007 yılında bu eylem planının uygulamasının yavaş olması açısından eleştirilmiştir. 2008'de ise ülkenin Ceza Kanunu'nda yer alan çocukların; çocuk pornografisi, çocukların cinsel istismarı ve kaçırılmadan korunması ile ilgili hüküm ağırlaştırılmıştır. Buna rağmen Makedonya, uluslararası standartların ve sözleşmelerin hayata geçirilmesi ve Ceza Kanunu'ndaki korunma hükümlerinin uygulanması için daha çaba gerektiği yönünden uyarılmıştır.

Özellikle 2009'da çocukların cinsel ve fiziksel yönden istismarı ile pedofili vakaları artış göstermiş, yıl içinde çocuk hakları ile ilgili yapılan en önemli çalışma olan çocukların cinsel yönden istismarı ve

pedofilinin önlenmesi ve mücadelesini amaçlayan Eylem Planı 2009–2012 yılları arasında uygulanmak üzere kabul edilmiştir. Makedonya’da daha önce benimsenen çocuk haklarının korunması için ulusal eylem planının hayata geçirilmesinin yavaş seyrettiği bu yılın İlerleme Raporu’nda belirtilmiştir.

2010 yılında Makedonya Avrupa Komisyonu Çocukların Cinsel Sömürüsü ve İstismarına Karşı Çocukların Korunması Sözleşmesini imzalamıştır. Fakat geçen senelerde olduğu gibi hem bu Sözleşme, hem de geçen senelerde imzalanan(BM Çocuk Hakları Sözleşmesi dâhil olmak üzere) diğer sözleşmelerin ve eylem planlarının hayata geçirilmesi çok yavaş ilerlemektedir.

Yoksulluk Makedonya’nın da tecrübe ettiği sorunlardandır. 2011 yılında yoksulluk sınırı altında yaşayan çocukların oranı %37’ye ulaşmıştır. İlk defa ülke içine ve dışına kaçırılan çocuklarla ilgili araştırma yapılmış, çocuk haklarıyla ilgili gelişme sağlanmıştır. 2012 yılında da çocuk haklarındaki gelişmenin devam ettiği belirtilmiş, hatta Makedonya kurum ve kuruluşlarının çocukların hakları, özellikle sokak çocukları ve çocuk adaleti, alanında daha proaktif bir rol üstendiği aktarılmıştır. Fakat uyuşturucu kullanan çocukları, aile içi şiddete, cinsel sömürüye veya kaçırılmaya maruz kalan çocukları, sokak çocukları ve engelli çocukları koruma, onlara sosyal yardım sağlama ve bakım hizmeti sunma gibi hizmetler yeterli maddi kaynak ve insan kaynağına sahip olmaktan uzaktır.

Bu sorunların farkında olan Makedonya 2013 yılında özellikle tüm çocukların %15’ini oluşturan engelli çocuklar ile ilgili çalışmalarını yoğunlaştırmış, Devlet İstatistik Ofisi ve Sosyal Çalışma Merkezi ile birlikte bu çocukların verilerinin toplanması yönünde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 2004 yılından beri Bilişim suçları alanında da gerekli uluslararası sözleşmeleri imzalayan ve ulusal yasalarını düzenleyen Makedonya, 2010 yılında sadece bilişim suçlarına özel bir birim kurmuştur. Daha sonra bu birime Bilgisayar Acil Durum Müdahale Ekibi de eklenmiş ve çevrimiçi çocuk pornosunun da dahil olduğu pek çok suçun önlenmesi ve ortaya çıkarılması gibi çalışmalar devam etmiştir. 2013’te ise

Ulusal Plan ve Eylem Planı benimsenmiş böylece çocukların ve gençlerin yasa dışı aktivitelere ve uygunsuz içeriklere katılmalarının önlenmesi, çocukların bu suçlardan korunması hedeflenmiştir. Fakat 2013'te yapılan çalışmaların direk olarak çocuk işçiliğinin önlenmesini amaçlamadığı ortadadır.

USDOL' göre 2013 yılında Makedonya'da çocuk işçiliği %9,9 olarak ölçülmüştür. Bu çocuklar tarımda ve hizmet sektöründe(dilencilik, sokak/bar/pazar/restoranlarda satıcılık, araba camı temizleme) çalışmaktadır. 2014'te de yine Çocuk Haklarının Korunması açısından çalışmalar yapılmış örneğin anaokulu personelinin işe alınmasında profesyonel bir sınavdan geçirilmesi şartı getirilmiştir. Bu yılın Şubat ayında, çocuklar da dâhil olmak üzere, insan kaçakçılığına maruz kalan insanların desteklenmesi ve entegrasyonu için çalışma başlatılmıştır. Bunlar da 2013'te yapılanlar gibi çocuk işçiliğini önlemeye yönelik doğrudan faaliyetler değildir.

2014'te Makedonya, Çocuk Hakları Ulusal Eylem Planı kaynak yetersizliği nedeniyle uygulama anlamında yetersiz bulunmuştur. Bu yıl çocuk işçiliği oranı %18,3 olarak yayınlanmış, çocuk işçilerin sayısı yaklaşık 44 bine yükselmiştir. Ayrıca çocukların yasadışı faaliyetlerde kullanılmalarının önlenmesi ve askere alınmalarında minimum yaş sınırının olmaması da eleştirilen diğer konulardır.

Çocuk işçiliği ile mücadele gerekli protokolleri imzalamak veya dolaylı olarak çalışma yapmak yerine direk ve en kısa zamanda ortadan kaldırılması gereken bir problem olarak Makedonya'da varlığını sürdürmektedir. Bu doğrultuda Makedonya'da 2015 yılı itibariyle ülkede uygulanmaya devam eden projeler aşağıdaki gibidir;

Çocuk Hakları Ulusal Eylem Planı(2012–2015),
Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmayla Mücadele için Ulusal Strateji(2010–2020)
(Çocukların, sağlık, eğitim, sosyal korunma, sosyal içerme gibi hakları bu stratejinin konuları dâhilindedir),

Çocukları İstismar ve İhmalinden Koruması Ulusal Eylem Planı(2013–2015),

Bu çalışmaların çoğu çocuk işçiliği alanında yasal çerçeveyi düzenlemek ve uluslararası standartlara uygun hale getirmek şeklinde olmuş,

çalışmaların çoğu yavaş uygulanan veya maddi yönden ve personel yönünden zorluklarla devam eden çalışmalar olarak raporlara yansımıştır. Ülkenin üye olduğu yıldaki çocuk işçiliği bilinmemekle birlikte; 2011 yılının verisi olan %9,9, yeni araştırma yapılmadığı için bugün hala Makedonya'nın çocuk işçiliği oranını olarak belirtilmektedir. Bu durumda zaten uygulamada sorunlu olan program ve planların çocuk işçiliğine yaptıkları etkiyi de anlayabilmek ve bunu Makedonya'nın çocuk işçiliği konusundaki geçmişiyile karşılaştırmak pek de mümkün görünmemektedir.

Sırbistan

Sırbistan'ın AB'ye aday olduğu yıl olan 2009'da yapılan araştırmaya göre bu yıl itibariyle ülkede 5–14 yaş grubundaki çocuk işçiliği %6 olarak bilinmektedir. 2009 yılından sonra ülkede çocuk işçiliğinin durumunu belirlemeye yönelik istatistiki çalışma yapılmamıştır. 2010 yılının İlerleme Raporu'nda Sırbistan çocuk hakları açısından gerekli yasaların varlığının yanı sıra, bu yasaların uygulanmasının da garanti altına alınması açısından uyarılmıştır. 2011 yılında ise ülke; insan hakları konusunda uluslararası standartlara uygun olması açısından olumlu bir duruş sergilese de, ilgili yılın İlerleme Raporu'nda çocuk haklarının gözetilmesi ve geliştirilmesi için çalışan kuruluşların birbirleri ile koordineli çalışmamaları sebebiyle eleştirilmiştir.

2012 yılında, Sırbistan'da çocuk işçiliğinin de sebeplerinden biri olan yoksulluk sorunu ön plana çıkmıştır. Bu yılın ilerleme raporuna göre, giderek artan sayıda çocuk, yoksullukla karşı karşıya kalmıştır. Çocuk hakları ile ilgili alanlarda da az gelişme sağlanmış, bu konuda yapılan tek çalışma olan şiddet gören çocuk ve gençler için hazırlanmış telefon yardım hattı kullanıma sunulmuştur.

2013 yılında ise Sırbistan tavsiyelerin ışığında çalışmalarını artırmış ve kamusal bilinci artırmaya yönelik bir kampanya ile operasyonel paydaşları için bir eğitim programı düzenlemiştir. Aynı yıl USDOL tarafından yayınlanan Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri Raporu'na göre Sırbistan'ın çocuk işçiliği oranı, yeni bir araştırma yapılmadığı için,

yine %6 olarak yayınlanmıştır. Bu Rapora göre Sırbistan’da çocuklar tarım sektöründe, sanayide (inşaatçılık, madencilik, imalatçılık), hizmet sektöründe(araba yıkama, dilencilik, sokak satıcılığı, tamircilik) çalışmaktadır. Ayrıca çocukların ticari olarak cinsel sömürüye uğradıkları, dilendirildikleri ve hırsızlık yapmak için kullanıldıkları bilinmektedir.

Haziran 2014’de Sırbistan Çocuk Komisyonu’nu tekrar kurmuş, çocuk hakları ile ilgili uygulamaları gelişme sağlanmasını amaçlamıştır. Daha önce üzerinde çalışılmaya başlanan 2013–2018 yıllarını kapsayacak stratejik plan ve 2014–2015 yıllarını kapsamak üzere hazırlanmakta olan eylem planı henüz tamamlanamamıştır.

Sırbistan, 2014 yılı itibariyle hala, çocuklar için tehlikeli olan işlerin ve çocuklara yaptırmanın yasak olduğu aktivitelerin açık ve kapsamlı tanımlamalarının yapıldığı yasa ve hükümlere sahip değildir. Yine Sırbistan’da çocuk işçiliği ile mücadeleyi amaçlayan ulusal bir politikadan ve devlet kurumlarının koordineli bir şekilde çocuk işçiliğinin önleme hedefiyle çalışmasına imkân sağlayan bir mekanizmadan yoksundur. 2015 yılı itibariyle ülkede çocuk işçiliği alanında uygulanmaya devam eden projeler şunlardır;

Sırbistan Cumhuriyeti, Romanların Durumunun Geliştirilmesi Stratejisi(2005–2015),

Çocuklar için Ulusal Eylem Plan ve Çocukların istismar ve İhmalden Korunması Genel Protokolü (2005–2015),

Çocuk Ödeneği Programı(fakir ailelere yapılan para yardımı)

Sırbistan, insan hakları ve çocuk hakları konusunda yasal olarak yeterli seviyededir. Çocuk işçiliği ile doğrudan mücadeleyi hedefleyen ülkenin kendi kurumları veya ILO-IPEC tarafından uygulanan bir proje bulunmamakla birlikte istatistikî olarak da güncel veriler için araştırma yapılmamaktadır. Bu açıdan çocuk işçiliğinin yıllar içerisindeki değişimi, ülkenin AB’ye aday olduğu sene ile bugünün çocuk işçiliğinin durumu arasında bir karşılaştırma yapmak mümkün değildir.

Türkiye

1999 yılında AB'ye aday olan Türkiye, uzun yıllardır çocuk işçiliğini önlemek için çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar İlerleme Raporlarında da yer almış, Raporlar zaman zaman eleştirilse de yapılanları izlemek açısından önemli belgeler olmuşlardır.

1999 yılında Türkiye'nin çocuk emeği sorununa yönelik ciddi çaba harcadığı ilgili yılın İlerleme Raporu'nda yer almıştır. Çocuk kaçırma ve çocuk işçiliği vakaları ülke çapında devam etmekle birlikte, bu yılın Haziran ayında Çocuk Haklarının Kullanımı Avrupa Sözleşmesi imzalayarak bu sorunların çözümüne yönelik çabalarını sürdürmüştür. 2000 yılında ise Türkiye; çocuk hakları ve emeği açısından, yasalar ve yönetmeliklerin Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne uygun olduğu hususunda takdir görmüş fakat tarım sektörü başta olmak üzere çocuk emeğinin yüksek düzeyde olması(6-14 yaş grubunda %30) ve hukuki düzenlemelerin uygulanmasının yetersiz olması açısından eleştirilmiştir. Hatta çocuk emeği Türkiye'nin öncelikli olarak ele alması gereken bir konu olarak nitelenmiştir.

Çocuk Haklarının Uygulanmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi Ekim 2002'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin etkisi direk olarak ölçülememekle birlikte; çocuk işçi sayısı 2001'de 893.000 iken, 2002'de 749.000'e düşmüştür. 2002 yılı ortasında 1 milyon olan 12-17 yaş aralığındaki çalışan çocukların sayısı ise belirgin bir şekilde düşerek, 2003 yılının ortasında 770.000'e gerilemiştir. Çocuk haklarına ilişkin olarak, 1971 yılından itibaren çocuk çalıştırma yaşı 12'den 15'e yükseltilmiş olmasına rağmen, yaşları 15'in altında bulunan çok sayıda çocuk halen, özellikle küçük işletmelerde ve tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Dolayısıyla bu çocuklar, Avrupa Sosyal Şartının 7'nci maddesinde belirtilen Eğitim Hakkından mahrum edilmektedir.

Bu başarıda, zorunlu eğitim yaşının 15'e çıkarılması ve çocukların çalıştırılması ile mücadeleyi amaçlayan ILO-IPEC programının başarılı bir şekilde uygulanmasının da payı olması muhtemeldir. Fakat 4+4+4 Eğitim Yasası'nın bu kazanımı geri aldığı düşünülmektedir. Türkiye, çocuk işçiliğine ilişkin asgari yaş konusundaki 138 sayılı ILO Sözleşmesi

ile en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği konusundaki 182 sayılı Sözleşmeyi onaylamıştır. Ancak, 15 yaşın altındaki çocukların çalıştırılmasını yasaklayan ve Mayıs 2003'te yürürlüğe giren İş Kanunu, deniz ve hava ulaşımı gibi belirli sektörlerle veya 50'den az kişinin istihdam edildiği tarım işletmelerine uygulanmamaktadır. Bu durum çocuk işçiliğinin tamamen ortadan kaldırılmasını engellemektedir.

2004 yılına kadarki çalışmalar çocuk işçiliğinin sonlandırılması anlamında tamamen başarılı olamamış, çocuk işçiliği sorunu endişe konusu olarak varlığını sürdürmüştür. Mayıs 2003'te İş Kanununun kabul edilmesini takiben, bir dizi yönetmelik çıkarılmıştır. Çalışma süresi ile fazla çalışma hakkındaki yönetmelikler ve vardiyalı olarak çalıştırılan işçiler için özel usuller Nisan 2004'te yürürlüğe girmiştir. Geçici ve sınırlı süreli istihdamda iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yönetmelik Mayıs 2004'te yayımlanmıştır. Çalışan gençlerin korunmasına ilişkin müktesebatın iç hukuka aktarılmasını amaçlayan çocuk ve genç işçilerin istihdamına ilişkin yönetmelik, Nisan 2004'te yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, farklı iş tipleri için asgari çalışma yaşlarını, çalışma alanlarını ve koşullarını, işverenin ve devletin sorumluluklarını tanımlamaktadır. Ağır ve tehlikeli işler yönetmeliği de Haziran 2004'te yürürlüğe girmiştir.

Türkiye 2005 yılında Avrupa Sosyal Şartı'nın 7. maddesini (Çocuklar ve Gençlerin Korunma Hakkı) ve 17. maddesini (Anne ve Çocukların Sosyal ve Ekonomik Korunma Hakkı) henüz kabul etmemiştir. 2005 yılı Temmuz ayında kabul edilen Çocuğun Korunması Kanunu, sorunlu, adli tahkikat altında bulunan veya hüküm giymiş çocukların haklarını ve esenliğini korumayı amaçlamaktadır. Söz konusu kanunun ilgili Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmelerine uyumlu olarak daha etkin şekilde uygulanması gerekmektedir. 2005 yılı sonlarında Malatya'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) bağlı bir yetimhanedeki çocuklara kötü muamelenin ortaya çıkması, Türkiye'deki çocuk koruma sisteminin eksikliklerini ortaya koymuştur.

2006 yılında Türkiye, Avrupa Sosyal Şartı'nın Çocukların ve Gençlerin Korunma Hakkı ve engellilerin haklarıyla ilgili hükümlerine daha

önce koyduğu çekinceleri kaldırmıştır. Çocuk işçiliği, yoksulluğu ve sokak çocukları sorunları devam etmekle, çocuk hakları bağlamında 2006 yılı itibariyle bir değişiklik olmamasına rağmen Türkiye'nin Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) desteğiyle çocuk işçiliğinin azaltılmasına yönelik gayretlerini sürdürmesi gerektiği belirtilmiştir.

2007 yılında da çocuk işçiliği ile mücadele konusunda çalışmalar devam etmiş, çocuk işçiliği konusundaki bir araştırma çocuk işçilerin genel oranının 1999 yılında %10,3'ten 2006 yılında %5,9'a düştüğünü göstermiştir. Buna karşın, mevsimlik tarım işleri ve sokaklarda çocuk çalıştırılması yaygınlığını devam ettirmektedir. Bu yılın İlerleme Raporu'na göre Türkiye'de çocuk işçiliği ile mücadele için ayrılan kaynaklar yetersizdir. Yine de genel olarak çocuk işçiliğinde, ilköğretime erişimde ve eğitimde kız-erkek eşitliğinin sağlanmasında ve doğumda çocukların kaydedilmesinde ilerleme sağlandığı belirtilmiştir.

2008 yılında çocuk hakları alanındaki ilerleme ilköğretim kayıtlarından anlaşılabilir. 2006–2007 öğretim yılında ilköğretim kayıtları %90'dan 2007–2008 öğretim yılında %97'ye yükselmiştir. Aynı dönemde, ilköğretimde cinsiyetler arasındaki dengesizlik, %4,6'dan %2,3'e düşürülerek yarıya indirilmiş yani kız çocuklarının eğitim hayatına yönlendirilmeleri yönündeki çalışmaların sonuçları rakamlara yansımıştır. İş Kanunu'nda sadece sanayi sektöründe çalışan 18 yaşın altındaki çocuklar için gece yasağı olması ve 50'nin altında çalışanı olan tarımsal işletmelerde çalışan çocuklara koruma sağlanmaması ve mevzuattaki eksiklikler da bu yılki raporda altı çizilen konular olarak yer almaktadır.

İlköğretimde cinsiyetler arasındaki eşitsizlik 2008–2009 öğretim yılında da yaklaşık %1'e düşürülmüş, bu alandaki ilerleme devam etmiştir. Çocuk işçiliğini artıran etmenlerden biri olan yoksulluk, 15 yaş altındaki çocuklarda 2007'de %0,9 artarak %26,1'e yükselmiş bu oran kırsalda %42 oranına çıkmıştır. Bu açıdan tarımda çocuk işçiliğinin artmış olması bu yıllar için muhtemeldir. Fakat yoksulluğun etkisiyle artan çocuk işçiliği, araştırmaların yetersizliğinden veya çocuk işçiler belirlenememesi sebebiyle rakamlara yansiyamamış olabilir. Bu yıl sorumlu

ulusal kurumların kapasitesi zayıf kaldığından çocuk işçiliğiyle mücadelede herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir.

2010 yılında çocuk işçiliğinin önlenmesinde sınırlı bir ilerleme kaydedilmiştir. İlerlemenin sınırlı olmasının sebebi etkili bir izleme sisteminin bulunmaması ve temel uluslararası hukuki belgelere ilişkin çekince-lerin kaldırılmasına yönelik hiçbir ilerlemenin kaydedilmemiş olmasıdır. Bu yıl için 'ilerleme'den kasıt ise çocuk işçiliği ile ilgilenen kurumların çalışmaları arasında koordinasyonu sağlamak üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde kurulan Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığı'dır. Bu sene 15 yaş altındaki çocuklar arasında yoksulluk oranı %24,4'e düşürülmüş fakat kırsal alanlarda bu oranın %44,9'a çıkması engellenememiştir.

UNESCO, 2011 yılında Türkiye'nin çocuk işçiliği oranını %2,6 olarak yayınlamıştır. 2011 yılının İlerleme Raporu'nda Türkiye çocuk işçiliği ile mücadelede ölçülebilir bir ilerleme kaydedememiş olarak değerlendirilmiştir. Mevsimlik tarım ve göçmen çocuk işçiliği ile ilgili saha çalışması devam etmesine rağmen Türkiye; çocuk işçiliğini ortadan kaldıracak entegre bir sistemin mevcut olmaması, idari kapasite yetersizliği, veri eksikliği nedeniyle eleştirilmiştir. İnsan haklarına ilişkin uluslararası belgelerin onaylanması konusunda ise, Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesinin onaylanmasına ilişkin kanun TBMM tarafından Kasım 2010'da kabul edilmiştir. Türkiye, BM İşkenceyle Mücadele Sözleşmesi İhtiyari Protokolünü (OPCAT) Eylül 2011'de onaylamıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) üç ek Protokolü henüz onaylanmamıştır. Yine 2011'de Türkiye, Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi'ni imzalamıştır.

2012 yılında da Türkiye'nin çocuk işçiliği ile mücadele çalışmaları devam etmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, özellikle mevsimlik tarım işlerinde ve fındık toplama işinde, çocuk işçiliği ile mücadele yönünde adımlar atmıştır. Bu yılın İlerleme Raporu'nda söz konusu tedbirlerin etkisinin değerlendirilmesi ve çocuk işçiliğine ilişkin durumu yansıtan güncel bir araştırma yapılması gerektiği belirtilmiştir.

2012’de yapılan Ulusal Çocuk İşçiliği Araştırmasına göre, çocuk işçiliği konusunda 2006’dan beri bir gelişme olmamıştır. 6–17 yaşları arasındaki çocukların yaklaşık %6’sı, sokak işçiliği, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerdeki ağır ve tehlikeli işler ve tarımda ücretli işçilik, aile dışı, göçer ve geçici işler dâhil olmak üzere, ekonomik faaliyetlere dâhil olmaktadır. Üstelik bu yıl 28 çocuk işçi, işyeri kazalarında ölmüştür. TÜİK tarafından 2012 yılının Ekim, Kasım ve Aralık aylarında uygulanan Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları’na göre de, 6–17 yaş grubundaki çocuk sayısı 15.247 bin kişi olarak belirlenmiş, bu çocukların %91,5’inin okula devam ettiği bilgisine ulaşılmıştır. TÜİK’in bu araştırmasına göre 6–14 yaş grubundaki çocuklar en çok tarımda (yaklaşık 200.000 çocuk) daha sonra da hizmet(yaklaşık 52.000 çocuk) ve sanayi sektöründe (yaklaşık 40.000 çocuk) çalışmaktadır.

2012 yılında kararlaştırılan, uluslararası yükümlülüklerin tam ve etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik kapsamlı, hakları temel alan bir yaklaşım getirmesi planlanan 2012-2016 Ulusal Çocuk Hakları Stratejisi 2013 yılında hala uygulamaya konulmamıştır. 2013’te çocuk yoksulluğu genel olarak azalmış fakat kırsal ve doğu bölgelerde yüksek seviyede seyretmeye devam etmiştir. Bu yıl itibariyle çocukların da neredeyse dörtte biri maddi yoksunluk çekmeye devam etmiştir.

Bugüne kadar Türkiye’nin yaptığı çalışmalar yukarıda ele alınmaya çalışılmıştır. Bunlara ek olarak uluslararası kuruluşların yardımıyla hayata geçirilen çalışmalar da vardır. Bunlardan bazıları Avrupa Birliği fonu kaynaklarından yararlanarak Uluslararası Çalışma Örgütü Türkiye Temsilciliği’nin teknik desteği ile 7 ilde (Çankırı-Kastamonu-Sinop-Ordu-Elazığ-Erzurum-Van) yürütölen Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması projesi (2005–2007), Amerikan Çalışma Bakanlığı-Uluslararası Çalışma Örgütü’nün mali desteğiyle yürütölen Türkiye’de Eğitim Yoluyla Çocuk İşçiliğiyle Mücadele(Tarladan Okula) projesidir. Bu proje Ankara, Şanlıurfa, Gaziantep, Elazığ, Ağrı, Mardin illerinde 2004–2008 yılları arasında yürütölmüştür. Bunlara ek olarak Ordu’da fındık tarımında çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasını amaçlayan ILO projesi de hayata geçirilmiştir.

Tüm bu gelişmelere rağmen Türkiye’de çocuk emeği bugün hala bir problem olarak tanımlanabilir. Çocukların 3 kişiye kadar çalıştığı olan küçük iş yerleri ile tarım işleri yapan ve 50’den az sayıda çalıştığı olan işverenlerin çocuk işçi çalıştırmalarını yasaklayan bir kanun olması (İş kanunu Md.4) ile ev işi ve sokakta yapılan işleri yapan çocuklar için bir koruma programının olmaması eleştirilen konulardır. 2015 yılı itibariyle ülkede çocuk işçiliği alanında uygulanmaya devam eden projeler aşağıdaki gibidir;

Sürelî Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Sürelî Ulusal Politika ve Çerçeve Program (2015 yılı sonuna kadar çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılmasını amaçlar),

Çocuk İşçiliği Küresel Eylem Planı (ILO-IPEC, 2016’da çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması hedefine yönelik çalışmaları içerir),

Sosyal Entegrasyonun ve Engelli Bireylerin İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması (Ebeveynlerin istihdamının artırılması yoluyla çocuk işçiliğinin azaltılmasını kapsar),

Türkiye, 2000’li yılların başında tecrübe ettiği yüksek orandaki çocuk işçiliği ile mücadelesine AB aday ülkeliği süresince devam etmiş ve çocuk işçiliği oranını %2,6 seviyesine indirebilmiştir. Buna rağmen ülkede çocuk işçiliği ile çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden olan işlerdeki çocuk işçiliğinin ortadan kaldırıldığı söylenemez. Bu açıdan Türkiye çocuk işçiliği ile mücadelesine devam etmek zorundadır. Dahası; Irak, Afganistan ve Suriye gibi ülkelerden gelen çocukların, çocuk işçi profilini ve istatistiklerini değiştirdiği de unutulmamalıdır.

4. Değerlendirme

Adaylık süreci, AB’ye uyum ve Birlik üyesi olma yolunda çok önemli bir adımdır. AB’nin çocuk hakları da dâhil olmak üzere, temel haklar alanında geniş bir yaptırım yetkisinin bulunmaması; bunların atılacak adımlarda ve kararlaştırılacak olan politikalarda göz ardı edilebileceği anlamına gelmez. Aksine AB’nin bu haklara riayet etme, onları dikkate alma görevi vardır. Buradan hareketle ve Kopenhag Zirvesi’nde kabul

edilen siyasi kriterler doğrultusunda aday ülkeler de çocukların korunması açısından gözlemlenmiş ve çocuk işçiliği ile çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden olan işlerin sona erdirilmesine yönelik çalışma yapıları için yönlendirilmişlerdir.

Aday ülkeler genel olarak hukuki düzenlemelere uyum sağlama açısından başarılıdır. AB, BM ve özellikle ILO'nun bu alanda önemsemediği pek çok sözleşme aday ülkeler tarafından, adaylık öncesinde ve süresince imzalanmıştır. Bazı ülkelerin çekince koydukları hükümlerin olması ve genellikle tüm aday ülkelerde sözleşmelerin icraatında eksiklik ve yavaşlık gözlenmektedir.

Aday ülkelerden sadece Arnavutluk ve Türkiye ILO-IPEC kapsamında olup, ülke sınırları içinde Program tarafından uygulanan projelerden faydalanma imkânı bulmuştur. Buna karşın tüm adaylar, hem ulusal hem de uluslararası projeler yürütmüş çocuk işçiliğinin önlenmesi için çabalarını sürdürmüşlerdir. Bu çabalar zaman zaman ülkelerin ekonomik durumlarından etkilenmiş, ülkeler yukarıda da belirtildiği gibi çocuk hakları ve çocuk işçiliği alanlarına az bütçe ayırdıkları için eleştirilmişlerdir.

İstatistikî verilerin eksikliği ve güncellenememesi de aday ülkelerin çalışmalarında sürekli işaret edilen sorunlardan biridir. İstatistikî veriler, araştırmaların yapılmasından sonraki uzun yıllar güncellenmemiş, maalesef hayata geçirilen eylem planları, projeler ve programların etkilerinin rakamlara yansımaya ulaşmamıştır. Aday ülkelerin, adaylık süreçlerindeki çocuk işçiliği istatistikleri Tablo 2'de açıkça görülebilmektedir. Buna göre yüzdesel olarak çocuk işçiliğinin en az olduğu ülke Türkiye'dir. Diğerleri de sırasıyla Arnavutluk, Sırbistan, Karadağ ve Makedonya'dır.

Tablo 2: Aday Ülkelerin, adaylık süreçlerindeki çocuk işçiliği^{5*}

Ülkeler	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Arnavutluk	?	5-14 yaş %31,7	?	?	?	?	7-14 yaş %36,6	7-14 yaş %36,6
Karadağ	?	?	?	?	?	?	%12.9	%12.9
Makedonya	10-14 yaş %1'den az	10-14 yaş %1'den az	10-14 yaş %1'den az	10-14 yaş %1'den az	10-14 yaş %1'den az	10-14 yaş %1'den az	?	?
Sırbistan	?	?	?	?	?	?	?	?
Türkiye	%4.2	%4.2	%4.2	%4.2	%4.2	%4.2	%4.2	%4.2

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Arnavutluk	7-14 yaş %36,6	7-14 yaş %36,6	7-14 yaş %19	5-17 yaş %7,7	5-17 yaş %7,7	5-17 yaş %7,7	%4.6	%4.6
Karadağ	%12.9	%12.9	%12.9	%12.9	%12.9	%12.9	%12.9	%12.9
Makedonya	?	?	%9.9	%9.9	%9.9	%9.9	%9.9	%18.3
Sırbistan	?	6%	6%	6%	6%	6%	6%	6%
Türkiye	%4.2	%4.2	%2.6	%2.6	%2.6	%2.6	%2.6	%2.6

Tablo 3: Aday ülkelerin çocuk işçiliği oranları ve sayıları⁶

Ülkeler	Çocuk işçiliği Oranları(%)	Çocuk işçi sayısı
Karadağ	12.9	12.867
Arnavutluk	4.6	23.665
Makedonya	18.3	44.161
Sırbistan	6	54.045
Türkiye	2.6	320.254

- 5 ILO, USDOL, UNICEF ve ulaşılabilen diğer otoritelerin internet siteleri ve raporları ışığında internet üzerinden yapılan araştırmaya dayanmaktadır.
- 6 2014 Findings on the Worst Forms of Child Labor, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, September 2015

Türkiye çocuk işçiliği oranları açısından en iyi durumdaki ülke olarak değerlendirilse de çocuk işçi sayıları incelendiğinde en az çocuk işçinin Karadağ' da olduğu, Türkiye'nin ise aday ülkeler arasında sayısal olarak en çok çocuk işçiye sahip ülke olduğu görülmektedir. Aday ülkelerdeki çalışan çocukların, ülkedeki çocukların kaçta kaç olduğu kadar bu çocukların hangi sektörlerde çalıştıkları da çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik proje ve programların belirlenmesi açısından hayati önem taşımaktadır.

Tablo 4: Aday ülkelerdeki çalışan çocukların sektörlere göre dağılımı⁷

Ülkeler	Arnavutluk	Karadağ	Makedonya	Sırbistan	Türkiye
Tarım	%87	?	?	?	%57.1
Hizmet	%2.9	?	?	?	%27.1
Sanayi	%9.6	?	?	?	%15.8

Tablo 4'te de görüldüğü üzere Karadağ, Makedonya ve Sırbistan'da çalışan çocukların sektörel dağılımına yönelik bilgiye ulaşılamamıştır. Bu durum çocuk işçiliğinin önlenmesi açısından büyük bir eksiklik oluşturmaktadır. Arnavutluk ve Türkiye'de görülen yüksek oranda tarım işçiliği ise bu ülkelerde çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çalışmaların tarım sektörüne daha çok önem vermesi gerektiğinin göstergesidir. Aşağıdaki tabloda ise çocukların bu sektörler dâhilinde çalıştıkları işler gösterilmeye çalışılmıştır. Tablo 5'e göre aday ülkelerdeki çocukların tarım, sanayi, hizmet sektörü ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden sayılan işlerden 21 tanesini yaptığı belirlenmiştir. Çocukların çalıştıkları işler, hem sektörel olarak hem de ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Fakat bu işlerden sadece 2 tanesi tüm ülkelerde çocukların yaptığı işler olarak ortaya çıkmıştır. Bunlar sokakta yapılan, çiçek satıcılığı, araba camı silme, geri dönüşüm atıklarını toplama ve dölencilik işleri ile ticari yönden cinsel sömürüdür.

7 2014 Findings on the Worst Forms of Child Labor, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, September 2015

Tablo 5: AB Aday Ülkelerinde çocukların çalıştıkları işlerin sektörel dağılımı⁸

Sektörler	Çocukların Çalıştıkları Sektörlerdeki İşler	Arnavutluk	Karadağ	Makedonya	Srbistan	Türkiye
Tarım	Çiftçilik	✓		✓	✓	
	Çobanlık	✓				
	Toplayıcılık ve üreticilik (Pamuk, fındık, turunçgil, şekerpancarı, kimyon, fıstık, bakliyat)					✓
Sanayi	Madencilik	✓		✓	✓	
	İnşaatçılık	✓		✓	✓	
	Mobilya Yapımı	✓				✓
	Balık işleme	✓				
	Ayakkabı Yapımı	✓				✓
	Deri işlemeciliği	✓				✓
	Giysi yapımı	✓				
	Tuğla yapımı					✓
Hizmet	Sokakta çalışma (çiçek satıcılığı, araba camı silme, geri dönüşüm atıkları toplama, dilenme)	✓	✓	✓	✓	✓
	Araba tamirciliği				✓	✓
	Bilgi ve iletişim sektörü				✓	
	Otel ve restoranlarda çalışma	✓			✓	
	Toptan ve perakende satış için çalışma	✓		✓	✓	
Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden olan işler	Ticari yönden cinsel sömürü (insan kaçakçılığının sonucu olarak)	✓	✓	✓	✓	✓
	Çocukların yasa dışı faaliyetlerde kullanılması (uyuşturucu kaçakçılığı, kenevir toplayıcılığı)	✓				
	Silahlı militan gruplar tarafından kullanılmak					✓
	Zorla dilendirilme	✓	✓	✓	✓	
	Çocukların pornografi için kullanılması	✓	✓	✓	✓	

8 2014 Findings on the Worst Forms of Child Labor, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, September 2015

Son olarak değinilmesi gereken konu da aday ülkelerdeki çocukların okula devamlılıkları ve çocukların çalışma hayatı ve iş hayatını ne oranda bir arada tuttuklarıdır.

Tablo 6: AB Aday ülkelerinde çocukların okula devamlılıkları ile okul ve iş hayatını bir arada yürüten çocukların oranı⁹

Ülkeler	Arnavutluk	Karadağ	Makedonya	Sırbistan	Türkiye
Çocukların okula devamlılık oranı	%92.5	%87.7	%86.8	%92.5	%92.4
Okul ve iş hayatını bir arada yürüten çocukların oranı	%5.2	%14.4	%19.5	%6.7	%1.6

Görüldüğü üzere aday ülkelerde çocukların okula devamlılık oranları yüksektir. Fakat ne yazık ki hiçbir ülkede, ülkedeki bütün çocukların okula devam ettikleri söylenemez. Üstelik Karadağ ve Makedonya'daki okul ve iş hayatını birlikte yürüten çocukların oranı da oldukça yüksektir.

5. Sonuç

2015 yılı itibarıyla AB'ye aday ülke konumunda olan ülkeler; çocuk işçiliği açısından yüzsedel, sayısal, sektörel olarak değişiklik göstermektedir. Dahası bu ülkelerin AB adaylığı süresince yaptıkları çalışmalar ve çocuk işçiliğini ortadan kaldırmaya yönelik politikalarının başarıları (ve başarısızlıkları) da birbirlerinden farklıdır. Bu çalışmanın hedefi aday ülkelerden birini öne çıkartmak olmamakla birlikte bu ülkelerin hiç birinin AB'ye aday olmalarının öncesinde ve adaylık süresince çocuk işçiliğini tam anlamıyla ortadan kaldıramadığı ve çalışmalarını sürdürmeleri gerektiği gerçeğliği kabul edilmelidir. İstatistiki verilerin güncellenmesi gerekliliği tüm aday ülkeler için geçerli olmakla birlikte, her bir ülke açısından faydalı olabilecek politika önerilerinden bahsedilebilir.

9 2014 Findings on the Worst Forms of Child Labor, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, September 2015

Arnavutluk'ta çalışan çocukların %87'si tarım sektöründe çalışmaktadır. Dolayısıyla çocuk işçiliği ile mücadelenin yoğunlaşması gereken sektör de tarım sektörüdür. Güncelliğini yitirmiş olan Ulusal Çocuk İşçiliği Araştırması güncellenmeli, yeni araştırma ve istatistiklerle desteklenmelidir. Tarım işçisi olarak hayatını kazanan veya gezici olarak yaşayan ailelerin çocuklarının eğitim anlamında diğer çocuklardan geri kalmaması için gezici veya taşınmalı eğitim veren okulların yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ailelerin de çocukların eğitimleri, fiziksel ve zihinsel gelişimleri hakkında bilgilendirilmesi gerekir.

Karadağ'ın öncelikli olarak odaklanması gereken konu çocuk işçiliğinin güncel durumunun ve sektörel dağılımının belirlenmesidir. Daha sonra çocuk işçiliği ile mücadele politikaları, bu yeni araştırmalar ışığında gündeme getirilmelidir. Çocuk koruma sistemi açısından da düzenlemeler yapılması çocukların refahı ve geleceği açısından önem taşımaktadır. Çocuk işçiler diğer ülkelere göre sayıca az olsa da oransal olarak çocuk işçiliğinin en çok olduğu 2. ülke olması sebebiyle bu oranı daha aşağı seviyelere indirmek için çabalamalıdır.

Makedonya da çocuk işçiliğinin güncel durumunun belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Dahası; bu güne kadar yapılanlardan farklı olarak, doğrudan çocuk işçiliği ile mücadeleye odaklanan politikalar üretmeye çalışmalıdır. Örneğin ülkedeki yoksulluk sorunu ile ilgili politikalar kapsamında çocukların ele alınmasındansa, özellikle çocukların yoksulluğu ve bunun önlenmesi ile çocuk işçiliğinin azaltılması ve ortadan kaldırılmasına yönelik doğrudan çalışma yapılmalıdır.

Sırbistan'da kurumların ve aktörlerin koordinasyonuna dayalı çocuk işçiliği ile mücadele politikası, yapılacak yeni araştırmalar ve hazırlanacak istatistiki veriler ışığında uygulandığında ülkedeki çocuk işçi sayısını düşürecektir. Sırbistan'da çocuk işçiliği daha çok hizmet sektörü ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden olan işlerde görülmektedir. Bu sebeple; otel restoran gibi işletmelerin denetimlerin artırılmasına, sokaklarda çalışan çocuklara ve ailelerine/vasilerine ulaşılması ve sosyal yardımlarla desteklenmelerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Türkiye ise tarımda çocuk işçiliğinin ve kırsal bölgelerdeki yoksulluğun devam ettiği bir ülke olarak öncelikle bu iki soruna odaklanmalıdır. İş Kanunu'nda sürekli eleştirilen ve düzeltilmesi teşvik edilen maddelerin de değiştirilmesinden sonra farklı sektörlerdeki çocuk işçiliği ile mücadele stratejileri ayrı ayrı ele alınmalıdır. Ancak her alanı kapsayan, koordinasyona dayalı, katılımcı politikalarla çocuk işçiliğinin önüne geçilebileceği unutulmamalıdır. Ayrıca, Suriye ve diğer ülkelerden gelen çocukların korunması ve çocuk işçi olmalarının engellenmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Sonuç olarak ülkelerin çocuk işçiliğini azaltma ve ortadan kaldırmaya yönelik yapması gerekenler birbirlerinden farklıdır. Bu sebeple tüm aday ülkelerin çocuk işçiliği ile mücadele politikaları sürecinde izleyebilecekleri adımlar; ülkedeki istatistiksel çalışmalar ve araştırmaların yapılması, bugüne kadar yapılan çalışmaların başarı durumunun tespit edilmesi, bu süreçte çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması, eğitim, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimi gibi konuların bütüncül bir şekilde ele alınmasının benimsenmesi, çözüm yolları aranırken kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası örgütler, sivil toplum örgütleri ve diğer aktörlerin koordineli çalışmasının sağlanması gibi çok genel bir çerçevede bir araya gelebilir. Ülkeler kendi dinamikleri ve çocuk işçilerin yoğunlaştıkları işler ışığında çocuk işçiliğinin azaltılması ve ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm yollarının aramalıdır. Yukarıda da belirtildiği üzere sadece iki iş kolu tüm ülkelerde görüldüğünden, tüm aday ülkelerin aynı yöntemleri uygulaması işe yarayabilecek bir politika olarak önerilemez.

Kaynakça

AB Çocuk Hakları Stratejisine Doğru (orjinali; Towards an EU Strategy on the Rights of the Child) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52006DC0367>

Cunningham, H. & Paolo viazzo, P.(Eds) (1996). Child labour in historical perspective -1800-1985; case studies from europe, Japan and

- Colombia (http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/hisper_childlabour_low.pdf)
- Çocuk Hakları Konusunda bir AB Stratejisine Doğru, Komisyon Tebliği, 2006
- Fişek, A. (tarih yok). Sanayide Çalışan Çocuklar. <http://gurhan.fisek.net/sanayide-calisan-cocuklar>
- Karlık, R. (2014). Avrupa Birliği, Kuruluşu, Gelişmesi, Genişlemesi, Kurumları, İstanbul, s.190
- Kaygısız, Ü. (2012). Avrupa Birliği'nde Son Dönem Demokratikleşme Çabaları: Lizbon Antlaşması'nın Demokratikleşmeye Katkısı, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, C.3, S.6, s93-108
- Şengül Arman, Nice Antlaşması (AB Kurumsal Hukukuna Etkisi) 2004, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004
- Taşdemir, H. & Bağbaşıoğlu, A.(Eds) (2007). Avrupa Birliği Hukuk Düzenindeki İnsan Hakları Anlayışına Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın Getirdikleri, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 9/3: 21-36
- Trattner, W. (1970). Crusade for the Children: A History of the National Child Labor Committee and Child Labor Reform in America, Quadrangle Books
- TÜİK, Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659>
- Understanding Children's Work Project's analysis of statistics from Multiple Indicator Cluster Survey 3, 2005 : http://www.unicefirc.org/publications/pdf/hisper_childlabour_low.pdf
- 2005 Findings on the Worst Forms of Child Labor, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, 2004 http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1293&context=key_workplace
- 2008 Findings on the Worst Forms of Child Labor - Albania, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, 2009

available at: <http://www.refworld.org/docid/4aba3ef4c.html> [accessed 1 September 2015]

2009 Findings on the Worst Forms of Child Labor - Serbia, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, 2010, available at: <http://www.refworld.org/docid/4d4a681027.html> Erişim tarihi: 03.09.2015

2012 Findings on the Worst Forms of Child Labor, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, 2013

2013 Findings on the Worst Forms of Child Labor, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, 2014

2014 Findings on the Worst Forms of Child Labor, United States Department of Labor, Bureau of International Affairs, 2015

Arnavutluk 2009 İlerleme Raporu

Arnavutluk 2010 İlerleme Raporu,

Arnavutluk 2011 İlerleme Raporu.

Arnavutluk 2013 İlerleme Raporu

Karadağ 2008 İlerleme Raporu

Karadağ 2009 İlerleme Raporu

Karadağ 2011 İlerleme Raporu

Karadağ 2012 İlerleme Raporu

Karadağ 2013 İlerleme Raporu

Karadağ 2014 İlerleme Raporu

Makedonya 2006 İlerleme Raporu

Makedonya 2007 İlerleme Raporu

Makedonya 2008 İlerleme Raporu

Makedonya 2009 İlerleme Raporu

Makedonya 2010 İlerleme Raporu

Makedonya 2012 İlerleme Raporu

Makedonya 2013 İlerleme Raporu

Sırbistan 2010 İlerleme Raporu
Sırbistan 2011 İlerleme Raporu
Sırbistan 2012 İlerleme Raporu
Sırbistan 2014 İlerleme Raporu
Türkiye 1999 İlerleme Raporu
Türkiye 2000 İlerleme Raporu
Türkiye 2003 İlerleme Raporu
Türkiye 2004 İlerleme Raporu
Türkiye 2007 İlerleme Raporu
Türkiye 2008 İlerleme Raporu
Türkiye 2009 İlerleme Raporu
Türkiye 2010 İlerleme Raporu
Türkiye 2011 İlerleme Raporu
Türkiye 2012 İlerleme Raporu
Türkiye 2013 İlerleme Raporu

İnternet Kaynakçası

AB müktesebatı: Çocuk Hakları ve Silahlı Çatışmaları (Orjinali;Children's rights and armed conflict):<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:r10113&from=EN>

AB ve Çocukların Hakları: http://eeas.europa.eu/human_rights/child/index_en.htm

Arnavutluk'ta 2010 yılında yapılan çocuk işçiliği araştırması : http://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_202853/lang--en/index.htm

Avrupa Komisyonu Çocuk Hakları İnternet Sitesi; http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/rights-child/index_en.htm

Avrupa Komisyonu Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü Bildirisi; http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-15-5177_en.htm

Avusturya’da çocuk işçiliği: <http://www.state.gov/documents/organization/160179.pdf>. Referans verilen yıl: 2009.

Belçika İnsan Hakları Raporu: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2001/eur/8227.htm>

Çocuk hakları Sözleşmesi: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

Finlandiya’da çocuk işçiliği: <http://www.finlandmission.ch/public/default.aspx?Hayırdeid=37284&contentlan=2&culture=en-US>

Hırvatistan’da çocuk işçiliği: <http://www.refworld.org/docid/506594102.html>

Hollanda İnsan Hakları Raporu <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2010/eur/154442.htm>

ILO 182 Nolu Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri Sözleşmesi: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C182

ILO çocuk işçiliği ile ilgili projeler: <http://www.ilo.org/ipecc/projects/global/lang--en/index.htm>

ILO, 138 Nolu Asgari Yaş Sözleşmesi : http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

ILO, Arnavutluk’taki projeler: http://www.ilo.org/ipecc/Regionsandcountries/europe-and-central-asia/Albania/WCMS_201623/lang--en/index.htm

İspanya’da çocuk işçiliği: http://www.unicef.org/infobycountry/spain_statistics.html

İtalya’da çocuk işçiliği: <http://www.humanium.org/en/italy/>

İtalya’da çocuk işçiliği: http://www.ansamed.info/ansamed/en/news/sections/generalnews/2013/06/11/Italy-exempt-child-labour-shame_8853650.html

Kıbrıs İnsan Hakları Raporu : <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2010/eur/154419.htm>

Letonya'da çocuk işçiliği istatistikleri: http://www.unicef.org/infoby-country/latvia_statistics.html

Letonya'da çocuk işçiliği: <http://www.humanium.org/en/latvia/>

Litvanya'da çocuk işçiliği: http://www.unicef.org/infobycountry/lithuania_statistics.html

Lüksemburg'da çocuk işçiliği: <http://www.state.gov/documents/organization/186586.pdf>

Malta'da çocuk işçiliği: <http://www.humanium.org/en/malta/>

Polonya İnsan Hakları Raporu: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2010/eur/154444.htm>

Portekiz'de çocuk işçiliği: <http://www.humanium.org/en/portugal/>

Romanya'da çocuk işçi istatistikleri: Romania Child labor Stats”, NationMaster. Retrieved from :

Romanya'da çocuk işçiliği: <http://www.nationmaster.com/country-info/profiles/Romania/Labor/Child-labor>

Slovakya'da çocuk işçiliği: <http://www.humanium.org/en/slovakia/>

Türkiye'de fındık toplamada çocuk işçiliği : <http://www.stopchildlabour.org/Stop-Childlabour/News-Items/Child-labour-long-hours-and-low-wages-still-rife-in-Turkish-hazelnut-production>

UNICEF Çocuk Hakları: <http://www.unicef.org/eu/crtoolkit/>

UNICEF, çocuk koruma ile ilgili tanım ve açıklamalar: http://www.unicef.org/infobycountry/stats_popup9.html

Viktorya Dönemi Çocuk İşçiliği: <http://www.victorianchildren.org/victorian-child-labor/>

www.humanium.org

www.ilo.org

www.refworld.org

Yunanistan'da çocuk işçiliği <http://www.humanium.org/en/greece/>

Yunanistan'da çocuk işçiliği: <http://pemptousia.com/2014/09/child-labour-in-greece-today/>

*Abstract: -Child Labor in EU Candidate Countries; Policy Recommendations for the Elimination of Child Labor-*The paradigm shift experienced, thanks to both the realization of the fact that the economic targets of EU will be never achieved due to the lack of social aspects and to the recognition of the necessity to carry out social and economic policies collectively lead social policies come to the forefront. Moreover; becoming as criteria taken into consideration during the membership process, social policies have started to be focused by more countries than before. Child rights, undertaken in the field of human rights and child labor as a type of child rights violation are the subjects that must be given importance and desired to be eliminated during the EU Candidatship Process. This study touches upon child rights and then, most importantly, focuses on the problem of child labor in the EU Candidate countries.

Key words: European Union, Candidate Countries, Child Labor, Fight against Child Labor

